

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Våldsutövaren - den som kan få våldet att upphöra

En kvalitativ dokumentanalys av kommunala
handlingsplaner

Mathilda Gustavsson &
Paulina Müller

Kandidatuppsats SOPB63
Hösttermin 2022
Handledare: Hans Knutagård

Abstract

Authors: Mathilda Gustavsson & Paulina Müller

Title: The perpetrator - the only one who can stop the violence

A qualitative document analysis of municipal action plans

Supervisor: Hans Knutagård

Assessor: Lars Harrysson

The Swedish government has a national goal that states all violence against women will cease to exist. This goal is a part of a national strategy that will take place between the years 2017-2026. One of the main focuses of the strategy is to work with the perpetrator to make sure the acts of violence are not repeated. Another main focus is to shed light on societal norms regarding masculinity and how these affect men and boys in a negative way. The aim of this study is to show how eight municipalities portray perpetrators of intimate partner violence, the responsibility they carry and what type of help they can receive. The questions we have answered in regards to the aim of the study is how the perpetrator is portrayed, how the responsibility is divided between affected individuals and society and what kind of help the perpetrator can receive from society. In order to conduct this study we have gathered strategies regarding intimate partner violence from eight different municipalities in Sweden. We have used the method of document analysis in order to study the strategies and see what common themes we can find among the eight of them. We have analyzed the findings with the help of the theory of hegemonic masculinity and the gender system theory. The study suggests that all of the municipalities portray the perpetrator as a man. The study also suggests that there is no clear answer to who carries the responsibility for the violence. Some strategies say it is society's problem while others say it is the individual perpetrator's. Finally, the study suggests that a majority of the strategies focused on the treatment of the perpetrator in one way or another.

Key words: intimate partner violence, strategy, hegemonic masculinity, gender system, document analysis.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Förförståelse	7
1.5 Arbetsfördelning	7
1.6 Begrepp	7
1.6.1 Våld	8
1.6.2 Våldsutövare och våldsutsatt	8
1.6.3 Handlingsplan	8
2. Forskningsläget	8
2.1 Litteratursökning	8
2.2 Historisk återblick	8
2.4 Handlingsplan	9
2.3 Effektiva insatser	10
2.5 Återfall i brott	11
3. Teoretiska utgångspunkter	12
3.1 Hegemonisk maskulinitet	12
3.2 Könsmaktsordningen	14
4. Metod och metodologiska överväganden	17
4.1 Metod	17
4.2 Metodologiska överväganden	18
4.3 Urval	19
4.4 Metodens tillförlitlighet	20
4.5 Bearbetning och analys	21
5. Forskningsetiska överväganden	22
6. Resultat och analys	23
6.1 Framställning av våldsutövaren	24
6.1.1 Kön och makt	25
6.1.2 Kön och våld	28
6.2 Framställning av ansvarsskyldighet	30
6.2.1 Delat ansvar	30

6.2.2 Samhällsansvar	32
6.2.3 Individansvar	33
6.3 Framställning av insatser	34
6.3.1 Kompetens	34
6.3.2 Beteendeförändrande insatser	36
Avslutande diskussion	39
Referenser	44

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Regeringen (2016) har som ett jämställdhetspolitisk delmål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Detta i enlighet med den tioåriga nationella strategi som inleddes år 2017 och ska pågå till år 2026. Strategin riktar extra fokus mot förebyggande insatser och syftar till att de insatser som styrs av staten ska följas utifrån en nationell linje (2016, s. 109-110). En av den nationella strategins utgångspunkter handlar om att våld mot kvinnor ska förebyggas genom att fokusera på våldsutövare och samhällets maskulinitetsnormer. Fokuset på våldsutövaren ska vara genomgående för att på så sätt nå den som har bäst förutsättningar att få ett stopp på våldet. Strategins prioriterade utgångsläge handlar om att mäns våld mot kvinnor ska förebyggas för att slutligen inte uppstå alls. Detta innebär att det inom strategin även ska beaktas bakomliggande orsaker till mäns våld samt uppmärksammas hur det är möjligt att undvika och bryta ett våldsamt beteende. Föreställningar om att maskulinitet tar sitt uttryck i form av hot och våld ska aktivt belysas hos pojkar redan i ung ålder. Detta för att på så sätt motverka effekterna av negativa maskulinitetsnormer (Regeringen 2016, s. 115).

Våld i nära relationer är ett flertydigt begrepp. Det finns olika former av våldsuttryck men främst används fysiskt, psykiskt och sexuellt våld för att definiera begreppet. Exempel på fysiskt våld är lavetter, stryptag och sparkar. Det psykiska våldet kan ta sig uttryck genom till exempel kontrollering och hot. Sexuellt våld innefattar bland annat sexuella övergrepp. Utöver dessa våldsuttryck, kan våldet även utövas genom ekonomiskt utnyttjande, isolering, försummelse och nedsättande kommentarer (Socialstyrelsen 2022).

Syftet med att arbeta förebyggande med våld i nära relationer är att minska risken att våldsutövaren återfaller, samt att den våldsutsatta därmed blir utsatt upprepade gånger. Utöver detta handlar det förebyggande arbetet om att stödja den våldsutsatta samt att erbjuda insatser till våldsutövarna. Det förebyggande

arbetet handlar även om att i ett tidigt skede påverka värderingar relaterade till våld (Brottsförebyggande rådet u.å.).

Socialnämnden har ett ansvar att verka för beteendeförändring hos våldsutövare. I Socialtjänstlagen 5 kap § 11a (SFS 2001:453), som infördes 1 augusti år 2021 (Nationellt Centrum för Kvinnofrid), står det "Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående."

Majoriteten av våldsutövarna är män och de våldsutsatta är kvinnor (Moser Hällen & Sinisalo 2018, s. 17). Arbetet med våldsutövare, och inte endast de våldsutsatta, är relevant för socialt arbete då våld i nära relation är ett erkänt samhällsproblem med flera personer inblandade. Genom att också prioritera arbetet med våldsutövare, ökar chansen att färre faller offer för våldet då roten till våldet behandlas. När fokus endast läggs på de våldsutsatta finns risken att våldsutövaren går fri från ansvar och därmed kan fortsätta utöva våld.

För att se hur det förebyggande arbetet beskrivs har åtta kommunala handlingsplaner granskats med extra fokus på insatser för våldsutövare. Studien har genomförts med stöd av ett maskulinitets- och könsmaktsteoretiskt perspektiv för att på så sätt få en djupare förståelse kring våldsutövaren och dess ansvar. Fokus har legat på våldsutövande män.

1.2 Syfte

Syftet med undersökningen är att synliggöra hur våldsutövaren, dennes ansvar och möjliga insatser framställs i kommunala handlingsplaner gällande våld i nära relation.

1.3 Frågeställningar

- Hur framställs våldsutövare i handlingsplanerna?
- Hur framställs ansvarsskyldighet i handlingsplanerna?
- Hur framställs möjligheter till insatser för våldsutövare i handlingsplanerna?

1.4 Förförståelse

Förförståelsen om ämnet kommer bland annat från personliga erfarenheter av arbeten inom kommun och myndighet. På dessa arbetsplatsen har vi fått ta del av hur dokumentationen inom socialt arbete är av stor vikt och hur den kan vara skillnaden mellan att lyckas eller att misslyckas förmedla viktig information. Studien har baserats på de olika kommunernas handlingsplaner och på så sätt synliggjort hur de i sin dokumentation beskriver att de arbetar.

1.5 Arbetsfördelning

Ett schema gjordes där vi en gång i veckan träffades på campus och skrev tillsammans. Övriga dagar skedde arbetet hemifrån där vi skrev i ett gemensamt Google dokument samt kommunicerade via video och ljud över Zoom. Under arbetets gång har vi kontinuerligt arbetat under samma rubrik, men med olika stycken. Varje stycke som skrivits har lästs igenom gemensamt och diskuterats. Kapitlet om forskningsläget samt kapitlet om teori delade vi upp för att effektivisera arbetet. Detta medförde en levande dialog under analysprocessen, då vi hade med oss olika kunskaper från forsknings- och teorikapitlet. Studien har diskuterats gemensamt under arbetets gång. Inga beslut i arbetet har tagits utan bådars medverkan och samtycke. När oenigheter har dykt upp har vi diskuterat för- och nackdelar med våra ståndpunkter och sedan gemensamt valt det alternativet som varit mest lämpligt för vårt arbete.

1.6 Begrepp

Nedan samlas centrala begrepp för studiens genomförande, samt dess definition. Samtliga definitioner är de som studien utgått från.

1.6.1 Våld

En vanligt förekommande definition av våld i de undersökta kommunernas handlingsplanerna är Per Isdals (2001) definition, som lyder "Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något den vill" (s. 34).

1.6.2 Våldsutövare och våldsutsatt

Våld i nära relationer kan drabba alla, oavsett könstillhörighet. Det vanligaste är att våldet utförs av en man mot en kvinna och våldet kan ta sig olika uttryck. När kvinnan är utsatt tenderar våldet att vara allvarligare, samt av mer upprepad karaktär (Socialstyrelsen 2022).

1.6.3 Handlingsplan

Enligt Svenska Akademiens Ordlista är en handlingsplan en "plan för verksamhet som syftar till förändring" (2021).

2. Forskningsläget

2.1 Litteratursökning

Databaserna Lubsearch och Google scholar, samt referenslistor från tidigare forskning har använts för att finna redan känd kunskap inom ämnet. De sökord som användes i arbetet med studien var ord och sammansättningar av ord relaterade till våld i nära relationer och våldsutövare. Följande sökord användes: "förebyggande arbete våld i nära relationer", "preventing intimate partner violence", "intimate partner violence", "gender system", "masculinity theory", "maskulinitetsnorm", "action plan intimate partner violence".

2.2 Historisk återblick

I *Interventions for Intimate Partner Violence: A Historical Review* gör Barner och Carney (2011) en återblick över hur interventionerna för våld i nära

relation har sett ut genom historien. Det har forskats mycket på våld i nära relation under det senaste halvsekle, särskilt inom straffrätt, psykologi och socialt arbete. Insatser för våldsutsatta och våldsutövare har till stor del varit separerade i form av brottsbekämpning och psykoterapi (s. 235). Genom att göra en historisk tillbakablick över hur våld i nära relation förebyggts samt vilken typ av insatser som använts, går det att urskilja tre separata områden: rättssystemet, psykoterapin och kvinnorörelsen. Över tid har fokusområden och behandlingsmetoder varierat. Den mest signifikanta förändringen som skett är den i rättssamhället. Inom rättssamhället har det skett ett fokusskifte från den våldsutsatta till våldsutövaren vid tillhandahållandet av interventioner för våld i nära relation. En genomgång av litteraturen gällande lagar om gripande, åtal och interventioner för beteendeförändring som en del av samhällsansvaret, tyder på en brist av empiriskt stödda metoder för behandling av våldsutsatta och våldsutövare. Metoderna brister i frågor om genus och kultur, vilket utgör ett betydande hinder för möjligheten att erbjuda helhetsbehandling (Barner & Carney 2011, s. 242).

2.4 Handlingsplan

Richards et al. (2021) har genomfört en granskning av olika Amerikanska staters handlingsplaner gällande behandling av våldsutövare inom partnervåld. Att våldsutövare blir dömda av en domstol till någon form av behandlingsprogram är inte ovanligt och staterna bör därför ha handlingsplaner för att visa hur programmen ska genomföras. Richards et al. (2021) studerade handlingsplaner från alla 50 stater med syftet att se om handlingsplanerna skrivits med integrering av principerna gällande effektiva interventioner. Dessa principer är risk, behov, mottaglighet, behandling och trovärdighet. Gällande principerna för effektiva interventioner kunde undersökningen visa att majoriteten av staterna inkluderade någon form av riskbedömning i sina handlingsplaner men att de var inkonsekventa i bedömningen av behov. Flera stater berörde också principen gällande behandling i den form att de i sina handlingsplaner beskrev tidslängd för behandling samt hur behandlingen är strukturerad. Få stater berörde principen gällande lyhördhet, det vill säga förmågan för behandlaren att se till individen. Gällande trovärdighetsprincipen

hade flera stater beskrivit träning och utbildning för personal men få stater beskrev huruvida deras metod var evidensbaserad eller inte. Undersökningen visade att det endast var ett fåtal stater som använde sig av riskbedömningar i sitt arbete. Detta medförde att majoriteten av staterna utgick från behandlingar där alla medverkande får genomgå samma sorts behandling, utan någon hänsyn till individuella risker och behov. Sammanfattningsvis menar forskarna att granskningen visar att de flesta stater använder sig av behandlingsprogram där alla deltagande ska utgå från samma mall. Forskarna menar också att majoriteten av staterna misslyckas med att arbeta utifrån risk- och behovsprincipen. Slutligen menar forskarna att staten Maryland är ett exempel på där risk- och behovsprinciperna fördes in i arbetet med våldsutövare, vilket medförde att behandlingen därmed sågs som evidensbaserad. Som ett resultat av detta fick Maryland ekonomiska resurser till att kunna vidareutveckla sitt behandlingsprogram (2021, s. 288-289, 302-303, 305).

2.3 Effektiva insatser

Forskningsrådet fick under sommaren 2021 i uppdrag av regeringen att kartlägga forskningen om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet med regeringens uppdrag var att mot bakgrund av forskning inom området kunna sprida kunskap om vilka arbetssätt, insatser och metoder som visats ge bäst brottspreventiva effekt. Forskningsrådet har haft som utgångspunkt att våld är ett komplext fenomen, där samtliga samhällsnivåer samspelar (2022). Resultatet av rapporten visar att det finns ett visst vetenskapligt stöd för att våld i nära relationer kan förebyggas på primärpreventionsnivå. På primärpreventionsnivå har förebyggande program som syftar på att förändra normer och attityder, samt sprida kunskap om våld i nära relationer, haft en viss brottsförebyggande effekt. Vidare visar rapporten att behandlingsinsatser enligt Duluth-modellen, baserade på den feministiska analysen av våld i nära relationer, inte har fått en brottspreventiv inverkan (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd 2022, s. 8).

World Health Organization (WHO) släppte 2012 rapporten *Intimate partner violence* i syfte att sprida kunskap och förståelse om våld mot kvinnor. I

rapporten beskriver de vilka metoder som är bäst för att förebygga våld i nära relation. Flertalet internationella redogörelser har gjorts gällande vilka metoder som gett mest lovande resultat. Redogörelserna visar att det behövs en omfattande långsiktig samverkan mellan regeringar och det civila samhället på samtliga samhällsnivåer. Problemet är att denna typ av långsiktiga förebyggande av våld i nära relation är svårt att bedöma, till skillnad från insatser på individnivå. Därför är denna typ av långsiktiga förebyggande metod mindre studerad på, trots att den enligt WHO är nyckeln till det långsiktiga förebyggandet av våld i nära relation. Ett axplock av exemplen som gett viss effekt är:

- Förändra civilrättsliga och straffrättsliga ramar, samt öka medvetenheten om dessa lagar.
- Använda en beteendeförändrande kommunikation för att på sikt uppnå en social förändring.
- Förändra hela institutioner inom varje sektor med ett genusperspektiv, för att uppmärksamma våldet mot kvinnor.
- Engagera pojkar och män i att främja jämställdhet och att inte använda våld.
- Tillhandahålla insatser i ett tidigt skede till familjer som ligger i riskzonen för att utöva våld mot sina barn

(World Health Organization 2012, s. 7-8).

2.5 Återfall i brott

Viera-Pinto et. al. (2021) menar att våld i nära relation är ett brott med hög risk för återfall och att det därmed finns en hög risk att våldsutövaren får avtjäna straff inom kriminalvård mer än en gång. Forskarna har genom undersökning av polisrapporter granskat återfall i brott som rör våld i nära relation med fokus på fall där den våldsutsatta är en kvinna. Resultatet har visat att endast 15,5% av de rapporter som inkom, under den fyraårsperiod som studien pågick, gällde personer som tidigare avtjänat straff efter att ha utsatt en närstående kvinna för brott. Resultatet visar dock att de som återfallit har ökat i antal brott 3,3 gånger mer i genomsnitt och de våldsutsatta har också utsatts för mer och allvarligare våld. Studien pekar på att trots att det är en relativt liten grupp våldsutövare

som återfaller i brott, verkar det avtjänade straffet inte ha någon större effekt på våldsutövarers benägenhet för återfall (2021, s. 53).

3. Teoretiska utgångspunkter

Valet av teoretiska utgångspunkter har fokuserat på teorier som kan bidra till en förståelse av maskulinitet och kön. Den första teorin handlar om maskulinitet. Inom maskulinitetsteori har fokus legat på begreppet hegemonisk maskulinitet. Kalle Berggren (2020) uttrycker i *Socialmedicinsk tidskrift* att hegemonisk maskulinitetsteori, myntad av Raewyn Connell (2008), är den mest välkända teorin inom maskulinitetsforskningen (s. 191). Ordet hegemoni beskrivs i Svenska Akademiens ordlista (SAOL) som ledarskap, övervälde, herravälde (2015). Studien kommer att fokusera specifikt på hegemonisk maskulinitet. Den andra valda teorin är könsmaktsordningen. Könsmaktsordningen beskrivs som processer som definierar män och kvinnor på olika sätt. Dessa definitioner av män och kvinnor behöver vara tillräckligt olika för att det legitimeras en ojämlikhet mellan könen (Ridgeway & Smith-Lovin 1999, s. 192). I begreppen från könsmaktsordningen har fokus legat på är kön och könsroller, samt ojämlikhet och könshierarki. Både hegemonisk maskulinitetsteori och könsmaktsordningen bidrar till att reproducera bilden av vad som är manlighet och hur den manligheten bidrar till en högre maktposition.

3.1 Hegemonisk maskulinitet

Enligt Raewyn Connell (2008) har forskningen på maskulinitet bland män och pojkar varit omfattande och spridit sig globalt under de senaste decennierna. Connell menar att forskningen visat att maskulinitet kan ta sig uttryck på olika sätt beroende på bland annat social kontext. Även om forskningen inte har kunnat visa på ett synligt mönster som kan ses i samtliga kulturer genom historien, finns tydliga tecken på att det istället finns ett flertal mönster som är liknande mellan olika sociala kontexter och kulturer. Inom dessa olika mönster, som bidrar till att skapa olika varianter av maskulint uttryck, finns särskilda mönster som går att återfinna genom alla kulturer, dessa har fått benämningen hegemonisk maskulinitet. Hegemonisk maskulinitet innebär att de mest

respekterade mönstren av maskulinitet är de som inger auktoritet och styrka och därför anses finnas hos de mest privilegierade männen. Hegemonisk maskulinitet är en av anledningarna till att andra uttryck för maskulinitet, som inte är i linje med begreppet, bortses ifrån och bidrar till illusionen av att det endast finns en form av maskulinitet, menar Connell (2008). Maskulinitet studeras på olika analytiska nivåer och kan definieras av bland annat privatliv, personliga relationer, institutioner och masskulturen, där ett exempel är att män i armén ska vara "tuffa" (s.132-133).

Hegemonisk maskulinitet som begrepp har influerat forskning kring kön sedan 1980-talet. Forskningen kring hegemonisk maskulinitet har fått visst stöd från psykologiska modeller men även från de rådande normerna. Hegemonisk maskulinitet som begrepp har också haft en inverkan på kriminologi då begreppet har bidragit till att se relationen mellan maskulinitet och den form av brott som män ofta begår. Senare forskning inom samma område har kunnat se en koppling mellan aggression och hegemonisk maskulinitet. Dock inte på det sätt att hegemonisk maskulinitet bidrar till ett aggressivt beteende, utan snarare att det aggressiva beteendet används i försök att kunna uppnå en viss nivå av hegemonisk maskulinitet. Begreppet har också använts inom forskning kring specifika brott, som till exempel våldtäkt. Connell och Messerschmidt (2005) skriver om hur forskarna Gerschick och Miller (1994) genomfört studier som pekar på att hegemonisk maskulinitet kan bidra till förståelse inte bara för mäns exponering för risker, utan även för mäns bristande förståelse för bland annat skador. Begreppet har även visat sig användbart inom professionella områden som rör psykoterapi med män samt våldsförebyggande arbete med unga (Connell & Messerschmidt 2005, s. 833-834).

Sedan begreppet hegemonisk maskulinitet äntrade debatten har fem huvudsakliga kritiker vuxit fram inom ämnet. Dessa är bland annat riktade mot begreppet maskulinitet i sig. Kritiker menar att begreppet är vagt och utgår från en heterogen vinkel med fokus på enbart skillnaderna mellan män och kvinnor. Begreppet anses också sätta det kulturella och det biologiska könet mot varandra. Andra kritiker menar att begreppet hegemonisk maskulinitet är otydlig. Begreppet beskriver ibland män med vissa specifika färdigheter,

medan det i andra lägen beskriver den hegemoniska maskuliniteten som den typ som är mest dominant i stunden. Vissa kritiker anser också att begreppet hegemonisk maskulinitet är en abstrakt idé som behandlas som konkreta fakta. Denna kritik syftar också till att begreppet konstruerar maskulinitet utifrån de erfarenheter som kvinnor haft, snarare än erfarenheter på strukturell nivå. Hegemonisk maskulinitet som begrepp har även kritiserats för att se alla män som en helhet och därmed missa individerna (Connell & Messerschmidt 2005, s. 836-845).

3.2 Könsmaktsordningen

I *The Gender System and Interaction* skriver Ridgeway och Smith-Lovin (1999) om könsmaktsordningen mellan kvinnor och män. Kön beskrivs som ett sätt att kategorisera människor i samhället genom ett system av sociala handlingsmönster inom samhället. Detta system, kallat könsmaktsordningen, skapar människor olika på socialt betydelsefulla sätt och organiserar ojämlika relationer på basis av den skillnaden. För att könsmaktsordningen ska fortsätta accepteras, krävs det att den allmänt delade kulturella övertygelsen är att män och kvinnor är tillräckligt olika och på ett sätt som rättfärdigar mäns större makt och privilegier (s. 191).

Kön skiljer sig från andra typer av social ojämlikhet då män och kvinnor i stor utsträckning interagerar i familjer, hushåll och andra rollrelationer (ibid.).

Teorier om könsskillnader och ojämlikhet måste enligt Ridgeway och Smith-Lovin (1999) rymma tre grundläggande upptäckter från forskning om samspel:

1. Människor uppfattar könsskillnader som genomgripande i interaktion.
2. Studier av interaktion mellan jämnåriga med lika makt och status visar få könsskillnader i deltagarnas beteende.
3. De flesta interaktioner mellan män och kvinnor förekommer i det strukturella sammanhanget av roller eller statusrelationer som är ojämlika. Dessa status- och maktskillnader skapar verkliga interaktionseffekter, som ofta förväxlas med kön.

Föreställningar om könsskillnader kombineras med strukturellt ojämlika relationer för att bevara statusövertygelser, vilket leder till att män och kvinnor återskapar könsmaktsordningen i sin vardagliga interaktion. Endast jämlika relationer som inte drivs av kulturella föreställningar om mäns och kvinnors allmänna kompetens, eller interaktioner där kvinnor gynnas av status och/eller makt framför män, kommer sannolikt att underminera könsmaktsordningen (ibid.).

Ridgeway och Correll (2004) utvecklar i sin artikel *Unpacking the Gender System: A Theoretical Perspective on Gender Beliefs and Social Relations* hur hegemoniska kulturella föreställningar om kön påverkar interaktionen, och hur detta i sin tur upprätthåller och påverkar könsmaktsordningen (s. 510). När kön är framträdande i den vardagliga interaktionen, fungerar kulturella föreställningar om kön som spelregler. Även om de kulturella föreställningarna om könsroller kan tyckas vara små i enskilda fall, blir de sammanlagda konsekvenserna för kvinnors respektive mäns liv väsentligt stora (Ridgeway & Correll 2004, s. 510). En av de viktigaste upptäckterna som gjorts inom genusvetenskapen under det senaste decenniet är vad kön är som ett socialt fenomen. Allt fler genusforskare är överens om att kön inte primärt är en identitet eller roll som lärs ut under barndomen och förverkligas i familjerelationer. Kön anses istället vara ett institutionaliserat system av sociala praxis för att kategorisera och definiera människor utifrån två väsentligt olika kategorier, män och kvinnor. Utifrån dessa kategorier organiseras sociala relationer av orättvisa (ibid.).

Svårigheten för genusforskare är att utveckla implikationerna av omstruktureringen av könsmaktsordningen. Detta gör de genom att identifiera huvudkomponenterna i könsmaktsordningen och analysera processerna där dessa komponenter upprätthåller eller förändrar könsmaktsordningen. För att börja denna uppgift, argumenterar Ridgeway och Correll (2004) för att hegemoniska kulturella föreställningar om kön och dess effekter i interaktionen, är en av huvudkomponenterna för att upprätthålla och påverka könsmaktsordningen. Interaktioner omfattar alla situationer där individer definierar sig själva i relation till andra. I könsmaktsordningen spelar både de

kulturella föreställningarna om kön och könsrollerna som skapas i interaktionen roll. Om kön är ett system för att utgöra skillnader och organisera ojämlikheter på basis av könen, är de kulturella föreställningarna som definierar skillnaderna i hur män och kvinnor förväntas uppföra sig, en central komponent i detta system. Omfattande kulturella föreställningar om kön är regler/instruktioner för hur de olika könen ska uppföra sig. Dessa regler stadgar den sociala strukturen av ojämlikhet, som kön är. Det är i interaktionen de kulturella föreställningarna om kön kommer till uttryck. Interaktionen är av intresse då vi i interaktionen definierar oss själva i relation till andra, vilket framkallar de hegemoniska föreställningarna om kön (s. 511-512).

Utöver hur könsskillnaderna beskrivs utifrån egenskaper de olika könen har, beskrivs det även i fråga om status och kompetens. Män anses ha högre status än kvinnor, samt att de är bättre på saker som "spelar roll". Kvinnor, å andra sidan, anses vara snällare än män men generellt mindre kompetenta (Ridgeway & Correll 2004, s. 513). När hegemoniska könsroller är framträdande i en situation, blir hierarkiska antaganden om mäns högre status och kompetens framträdande för deltagarna i interaktionen, detta tillsammans med antaganden om de olika könen egenskaper och kompetenser. Alla typer av könsroller skiljer män och kvinnor åt, men den hierarkiska dimensionen gör det på ett sätt som är av särskild betydelse för ojämlikheten mellan könen (Ridgeway & Correll 2004, s. 517).

Det som är intressant med könsmaktsordningen i det västerländska samhället är att trots att könsmaktsordningen och könsnormerna kan ses som oföränderliga, upprätthålls könsmaktsordningen genom att ständigt omdefiniera vad en man respektive en kvinna är, och vilka egenskaper de olika könen har. Detta sker samtidigt som premisen att mannen står över kvinnan står oemotsagd. Att mannen är överordnad kvinnan har stått fast genom stora socioekonomiska transformationer, som till exempel den industriella revolutionen, och kvinnorörelsen (Ridgeway & Correll 2004, s. 522-523). Resultatet av Ridgeway's och Correll's analys är att trots att socioekonomiska transformationer har skett, samt att ett kollektivt motstånd mot kulturella föreställningar om kön har förts, har de kulturella föreställningarna om kön

endast förändrats gradvis. Kärnstrukturen i könsföreställningarna tycks vara svår att rubba. Könsmaktsordningen kan endast undergrävas genom ett långsiktig ihållande av vardagliga utmaningar av systemet, som ett resultat av socioekonomisk transformation och individuellt motstånd (2004, s. 528).

Könsmaktsordningen, såväl som andra strukturteorier, har emellertid fått kritik för att missa individens roll i strukturen. Samhällsstrukturer skapas och upprätthålls av enskilda individer och dess handlingar. Således bör strukturteorier kombineras med aktörsförklaringar som förklarar varför enskilda individer handlar i enighet med strukturen och därmed reproducerar den (Rothstein 1999, s. 3-4).

4. Metod och metodologiska överväganden

4.1 Metod

Studien är baserad på en dokumentanalys då denna typ av analys bygger på redan publicerade dokument, i detta fall kommunala handlingsplaner. Dokumentanalysen skiljer sig från andra former av kvalitativa metoder då empirin, handlingsplanerna, inte har skapats i syfte att undersökas. En fördel med den typ av analys som studien har resulterat i, är att de som granskar empirin inte kan ha påverkat empirin med sina egna värderingar. Till exempel genom att förvränga citat kopierade från handlingsplanerna (Bryman 2018, s. 656).

Den kvalitativa innehållsanalysen går ut på ett sökande efter bakomliggande teman i texten. I sökandet efter bakomliggande teman i denna studie, har utgångspunkten varit teman kopplade till frågeställningarna gällande framställning av våldsutövaren, ansvar och insatser. Valda teman upptäcktes i handlingsplanerna och citerades för att användas som grund till analysen (2018, s. 677). Valda teman specificeras i avsnitt 4.5 bearbetning och analys.

Under dokumentanalysen är det viktigt att kritiskt ifrågasätta om det som står i handlingsplanerna skildrar hur kommunerna faktiskt arbetar med frågor gällande våld i nära relation. Eller om kommunerna genom sina handlingsplaner vill förmedla en positiv bild av kommunens arbete med frågan. Det är även viktigt att ifrågasätta vem den tilltänkta läsaren av dokumenten är (Bryman 2018, s. 674, 676). Handlingsplanerna som utgjort empirin i denna studie är skrivna för både de som arbetar med dessa frågor i kommunerna och för allmänheten. Centralt för studien har inte varit att undersöka hur kommunerna faktiskt arbetar med dessa frågor, utan endast vad de förmedlar genom sina handlingsplaner.

Handlingsplanerna har hittats genom sökningar på Google. Under sökningen har kombinationen "handlingsplan våld i nära relation" i kombination med kommunens namn använts. Även sökningen "strategi våld i nära relation" i kombination med kommunens namn har använts.

Utöver studiens syfte och frågeställningar, har studien även fokuserat på handlingsplanernas koppling till Socialtjänstlagen 5 kap § 11a (SFS 2001:453). Detta för att se huruvida lagens innehåll haft en effekt på handlingsplanerna.

4.2 Metodologiska överväganden

Fyra bedömningskriterier har skapats för att lättare kunna avgöra kvalitén av ett dokument (J. Scott 1990 se Bryman 2018). Kriterierna är autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet. Autenticitet syftar till huruvida materialet som används är äkta eller inte. Studiens empiri kan anses vara autentiskt, då samtliga åtta handlingsplaner, utom en, har gått att finna på respektive kommuns hemsida vilket kan anses vara en trovärdig källa. Handlingsplanen som inte fanns tillgänglig på kommunens hemsida kunde istället fås genom mailkontakt med kommunen. Med trovärdighet menas om materialet är fritt från förvrängningar och felaktigheter. I denna studie finns det två sidor att se på det. Handlingsplanerna är ett sätt för kommunerna att visa sin strategi för våld i nära relationer, både för allmänheten och för professionella. Samtidigt är det kommunerna själva som ansvarar för vad som

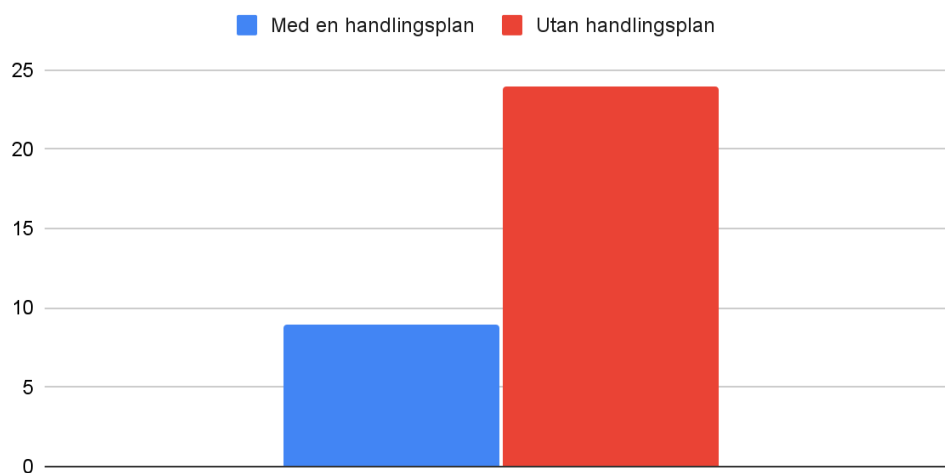
skrivs i handlingsplanen, vilket kan medföra att texten påverkas av det som kommunerna vill framhäva. Risken finns då att kommunen visar upp en bild av sitt arbete som inte stämmer överens med verkligheten, vilket behöver beaktas för att kunna ta del av handlingsplanerna på ett neutralt sätt. Representativitet syftar till huruvida materialet är typiskt i relation till vad det är eller inte. Gällande citatens representativitet har det under analysen lyfts fram vilka citat som är typiska och vilka citat som sticker ut från kommunernas handlingsplaner. Med meningsfullhet menas om det insamlade materialet är begripligt och tydligt eller ej. Empirin har varit tydlig och begriplig. Detta kan vara till följd av att handlingsplanerna är offentliga dokument och att de således blir en typ av representation av kommunen (Bryman 2018, s. 656-657). En gemensam nackdel för alla handlingsplaner, och som kan påverka bedömningskriterierna, är att handlingsplanerna är en enkelriktad källa till information. Den information som kommer från handlingsplanerna går inte att direkt ifrågasätta eller diskutera. Handlingsplanerna kan således ses som en monolog som lämnar läsaren ensam med sina potentiella frågor om informationen.

4.3 Urval

Genom sökningar gick det att finna att samtliga 33 kommuner i Skåne hade en del av sin hemsida dedikerad till våld i nära relation. Alla kommuner hade även någon form av kontaktinformation för personer som utsätts eller utsätter andra för våld, men mängden information varierar från kommun till kommun. Av 33 undersökta kommuner hade totalt nio kommuner en handlingsplan för våld i nära relationer. Dessa var Eslöv, Hässleholm, Höganäs, Klippan, Lund, Malmö, Svedala och Åstorp. Fem av kommunerna hade en handlingsplan specifikt för våld i nära relationer som var tydligt länkad på sin hemsida och dessa var Eslöv, Lund, Höganäs, Malmö och Åstorp. Tre av kommunerna hade en handlingsplan som var en sammanslagning av olika problemområden, där våld i nära relation hade ett eget avsnitt i handlingsplanen. Dessa var Hässleholm, Klippan och Ängelholm. En av kommunerna, Svedala, hade information på sin hemsida gällande att en handlingsplan fanns och att denna kunde fås på begäran. Kommunen kontaktades via mail och handlingsplanen skickas efter

förfrågan. Två av kommunerna, Höganäs och Ängelholm, hade handlingsplaner som gällde fram till år 2021. Båda kommunerna kontaktades via mail med en efterfrågan om en uppdaterad handlingsplan. En kommun, Höganäs, svarade och sa att handlingsplanen var under revidering medan Ängelholms svar uteblev. Efter en övergripande genomläsning av samtliga handlingsplaner kunde det konstateras att Ängelholms handlingsplan saknade den information som analysen krävde. Därför sorterades Ängelholms handlingsplan bort. Efter detta återstod åtta kommuners handlingsplaner, som kom att utgöra empirin.

Antal skånska kommuner med en handlingsplan för våld i nära relationer

4.4 Metodens tillförlitlighet

Studien har innefattat en kvalitativ dokumentanalys där offentliga kommunala handlingsplaner har studerats och analyserat. I praktiken har detta inneburit att analysen bestått av en djupare granskning av ett mindre antal handlingsplaner snarare än en bredare granskning av fler.

Tillförlitlighet består av fyra olika kriterier, "trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera" (Bryman 2018, s. 467). Teori, tidigare forskning och annan litteratur har under studiens gång bidragit till att analysen har kunnat hållas på en nivå som är trovärdig och kan

accepteras av läsaren. Utgångspunkten har varit teorier och begrepp som är relevanta för syftet med studien. Likt andra kvalitativa studier har även denna fokuserat på betydelsen av specifika fall, det vill säga åtta kommunala handlingsplaner gällande våld i nära relation. Då dessa handlingsplaner har studerats kvalitativt och en bredare analys av handlingsplaner rent generellt inte har gjorts, är resultatet svårt att överföra till andra kontexter. Eftersom kvalitativa studier har en tendens att vara svåra att replikera, i jämförelse med kvantitativa studier, gäller även detta denna studien. Studien är baserad på författarnas tolkningar av de material som studerats vilket ofrånkomligen har haft en inverkan på studiens resultat. Inför och under arbetet med studien har det kontinuerligt förts samtal kring värderingar och åsikter rörande relationsvåld i allmänhet och våldsutövare i synnerhet. Arbetet har krävt ett neutralt förhållningssätt, för att inte påverka studien.

Den genomförda studien har belyst syfte och frågeställningar utifrån antagandet att arbetet med våldsutövare är en central del i att stoppa mäns våld mot kvinnor. Handlingsplanerna kan ses som ett sätt för allmänheten att ta del av hur kommunerna arbetar med frågor rörande våld i nära relation. Handlingsplanerna kan även agera riktlinjer till de som arbetar med våld i nära relation i kommunen.

4.5 Bearbetning och analys

Materialet som bearbetats i analysen har bestått av handlingsplaner gällande våld i nära relation från åtta kommunala handlingsplaner. Handlingsplanerna har bearbetats genom en rad steg. Det första som gjordes var att läsa igenom all empiri översiktligt för att få en övergripande bild av materialet. Därefter skapades teman utifrån frågeställningarna. Teman som skapades var följande:

- Våldsutövaren
- Ansvar
- Insatser
- Makt
- Könsnormer
- Förebyggande arbete

Efter att teman skapats lästes materialet noggrant igenom en andra gång. Under genomläsningen markerades i dokumenten de stycken som passade in på ovan nämnda teman. När handlingsplanerna var genomarbetade lades valda tematiserade citat in under vardera tema i ett dokument. Med hjälp av färgkodning kunde fördelningen av valda teman uppfattas på ett tydligt sätt. Efter sortering av citaten gjordes en genomläsning av samtliga citat under respektive tema. I samband med detta sållades överflödiga citat bort. För analysen valdes sedan citaten som ansågs vara karakteristiska eller okarakteristiska för handlingsplanerna. Denna process har bidragit till en översiktlig bild av vilka kommuner som uttrycker sig i linje med andra kommuner, och vilka som särskiljer sig. Slutligen analyserades dessa citat med hjälp av valda teorier och tidigare forskning.

5. Forskningsetiska överväganden

Studien har utgått från Socialstyrelsens (2022) skrivelse om att det i majoriteten av fallen av våld i nära relation är mannen som är våldsutövaren och kvinnan som är våldsutsatt. I enighet med Moser Hällen och Sinisalo (2018), finns en poäng med att vara transparent gällande könsfördelningen i majoriteten av fallen. Det finns dock en risk med att utgå från definitionen att våldsutövaren är en man och att den våldsutsatta är en kvinna, då detta reproducerar bilden av att kvinnor är offer och män är förövare. Definitionen som studien utgår från exkluderar de män som faller offer för kvinnors våld, samt de som blir utsatta för våld i samkönade relationer.

Bryman (2018) menar att de etiska principerna består av fyra krav - informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet handlar om att forskaren ska ge studiens deltagare information om studiens syfte. Deltagarna ska också få information om att deras medverkan sker på frivillig basis och att de har rätt att avbryta när de vill. Denna princip innebär även att deltagarna ska få information om studiens moment (s. 170-171). Denna studie utgår från redan publicerade

handlingsplaner. "Deltagarna" i denna studie är kommunernas handlingsplaner, därmed finns det inga enskilda individer att informera om studien.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätten att bestämma om de vill medverka i studien eller inte (Bryman 2018, s. 170-171). Bryman (2018) refererar till SRA Ethical Guidelines, som säger att studier som innefattar människor i största möjliga mån ska grundas på samtycke (s. 176).

Handlingsplanerna som studien utgått från är offentliga handlingar som kommunerna i nästan alla fall har publicerat på sina hemsidor. Då undersökningen inte inbegriper människor är samtyckeskravet inte relevant för denna studie. Konfidentialitetskravet innebär att deltagarnas personuppgifter ska hemlighållas och inte kunna nås av obehöriga (Bryman 2018, s. 170-171). I handlingsplanerna finns inga personuppgifter och därmed är konfidentialitetskravet inte relevant för studien. Nyttjandekravet handlar om att de uppgifter som samlas in under studiens gång inte används för andra ändamål utanför studien (Bryman 2018, s. 170-171). Alla uppgifter som samlades in under arbetet är offentliga på kommunernas egna hemsidor. Således är inte heller nyttjandekravet relevant för studien.

6. Resultat och analys

Följande kapitel innehåller en redovisning av studiens resultat och analys. Kapitlet och dess innehåll är menat att besvara studiens syfte och frågeställningar. I kapitlet som följer finns tre underrubriker kopplade till respektive frågeställning, "Framställning av våldsutövaren", "Framställning av ansvarsskyldighet" samt "Framställning av insatser". Samtliga underrubriker följs av resultat och analys för vardera frågeställning. Analysen baseras på utvalda citat från empirin. Studiens valda teorier och tidigare forskning har bidragit till analysen.

Ett gemensamt mönster som gick att finna vid en övergripande granskning, gällande den första frågeställning om våldsutövaren, var att det i alla handlingsplaner stod att majoriteten av våldsutövarna är män. Det framgick även att majoriteten av de våldsutsatta är kvinnor. Genom vidare granskning av empirin gick det att se att det inte fanns ett gemensamt sätt att se på

ansvarsfördelningen för våld i nära relation. I en del kommuners handlingsplaner beskrevs våld i nära relation som ett samhällsproblem. Andra kommuner var tydliga med att de riktade fokus mot våldsutövaren för att utkräva dennes ansvar. Sammantaget gick det inte att finna en gemensam linje i handlingsplanerna gällande ansvarsfrågan. Ett mönster som gick att se kopplat till den sista frågeställningen, gällande insatser, var att majoriteten av kommunerna hade fokus på insatser till den våldsutsatta. Med det sagt, hade de olika kommunerna varierande mängd och kvalitet på information om insatser till våldsutövaren.

Vid en första granskning av handlingsplanerna gick det att se att de olika kommunerna har olika fokus i sina handlingsplaner. Ett exempel är att det i Eslövs handlingsplan fanns ett specifikt fokus på barnperspektivet och i Hässleholms ett fokus på jämställdhet. Hur mycket fokus som riktades mot våldsutövaren varierade mellan de olika handlingsplanerna.

Handlingsplanerna var olika utförliga och varierande i längd mellan 4-68 sidor. De varierande längderna på handlingsplanerna kan delvis bero på att vissa kommuner har våld i nära relation som en liten del av en mer övergripande handlingsplan. De varierande längderna kan även bero på att kommunerna har olika förklaring till vad som ingår i begreppet våld i nära relation.

6.1 Framställning av våldsutövaren

I detta avsnittet besvaras den första frågeställning gällande hur våldsutövaren framställs i de kommunala handlingsplanerna. Att det är relativt lite fokus på våldsutövaren i handlingsplanerna, kan bero på att majoriteten av handlingsplanerna är skrivna innan Socialtjänstlagen 5 kap § 11a (SFS 2001:453) tillkom. Empirin har delats in i kategorierna kön och makt respektive kön och våld. Dessa centrala teman gick att finna gällande framställningen av våldsutövaren. Analysen av avsnittets citat visar att samtliga kommuner strävar efter någon form av jämställdhet med fokus på att synliggöra och förändra könsnormer. En tydlig skillnad att se på mäns våld går

att utläsa vid en jämförelse mellan Malmös och Klippans handlingsplaner. I Malmös handlingsplan framställs våldsutövare som män med kvinnofientliga attityder. I Klippans handlingsplan står det att killar och män är tvingade att förhålla sig till begränsande maskulinitetsnormer. Klippans formulering får den våldsutövande mannen att framstå som maktlös i sin situation, medan Malmös formulering pekar på våldsutövaren som enskilt ansvarig för våldet.

6.1.1 Kön och makt

"Jämställdhet handlar om kön och makt. Det innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter inom livets alla områden."

(Hässleholms kommun 2020, s. 1)

Citatet beskriver jämställdhet på ett förenklat sätt och därmed tappar det komplexiteten i begreppet. Kön är en social struktur av ojämlikhet (Ridgeway & Correll 2004). Den sociala strukturen av ojämlikhet stadgas genom att könen i interaktionen med varandra ger uttryck för de kulturella föreställningarna som finns om kön. Kön fungerar då som ett system mellan de olika könen (s. 511-512). Trots att socioekonomiska transformationer skett, samt att ett motstånd mot könsmaktsordningen har förts, tycks kärnstrukturen i könsmaktsordningen vara svårubbad (s. 528). Med detta i beaktande, kan Hässleholms förklaring av jämställdhet tolkas som oproblematiserad med tanke på att forskningen visar att könsmaktsordningen är svårubbad. Att kvinnor och män skulle ha samma rättigheter i livet går emot forskningen. Citatet är formulerat som fakta och inte en målbild. Om det däremot skulle handla om en målbild hade kommunen behövt uttrycka detta på ett annat sätt för att inte inge en falsk bild av hur verkligheten ser ut idag. Hässleholms kommun uttrycker i sin handlingsplan att de ska utföra "aktiviteter och åtgärder" för att nå regeringens jämställdhetspolitiska mål. Längre ner i handlingsplanen konkretiserar de vad de ska göra för att nå dessa mål. Under varje jämställdhetspolitiskt delmål har de skrivit exempel på aktiviteter i riktning mot målet. Ett exempel på detta är att de under delmål 1 "En jämn fördelning av makt och inflytande" beskriver bland annat följande aktivitet "Komplettera mångfaldsperspektiv med jämställdhetsperspektiv i informations- och kommunikations material". Hässleholms kommun har utgått från regeringens

jämställdhetspolitiska mål och beskrivit vad de ska göra på kommunal nivå för att arbeta mot dessa mål. Förändring kan inledas på kommunal nivå då det kan vara gynnsamt för en förändringsprocess att växa och utvecklas. Samtidigt kan det vara av vikt att förstå att könsmaktsordningen, som förklarar reproduceringen av ojämställdhet, stått orubbad trots att socioekonomiska transformationer skett. Detta tyder på att könsmaktsordningen inte kommer att förändras på grund av jämställdhetsarbete på kommunal nivå. Förändring kan istället behöva ske nationellt för att på så sätt ha genomslagskraft på samtliga nivåer i samhället.

Sammanfattningsvis visar Hässleholms kommun en önskan om att arbeta för jämställdhet trots att det valda citatet initialt pekar på en simplificerad syn på verkligheten. Genom vidare fördjupning i handlingsplanen visar Hässleholms kommun hur de konkret ska arbeta utifrån regeringens jämställdhetspolitiska mål.

"[...] konstaterar att könsrelaterat våld drabbar kvinnor oproportionerligt hårt och att det uppstår på grund av förövarens uppfattning om att det ena könet är överlägset det andra." (Eslövs kommun 2019, s. 2)

Att förövaren, mannen, ser sig själv som överlägsen kvinnan, går att förstå med hjälp av könsmaktsordningen. Könsmaktsordningen bygger på den allmänt delade kulturella övertygelsen att män och kvinnor är tillräckligt olika och på ett sätt som rättfärdigar män större makt och privilegier (Ridgeway & Smith-Lovin 1999 s. 192). Detta kan jämföras med citatet där det konstateras att det könsbaserade våldet beror på att förövaren anser sig vara överlägsen den våldsutsatta. Förövaren utnyttjar därmed sin makt och sina privilegier i syfte att rättfärdiga sitt våld. Könsmaktsordningen skulle kunna vara en förklaring till "förövarens uppfattning om att det ena könet är överlägset det andra". Det som skiljer citatet och könsmaktsordningen åt, är att citatet pekar på att förövarens uppfattning om sin överlägsenhet skapar det könsrelaterade våldet. Könsmaktsordningen syftar å andra sidan på samhällsstrukturens inverkan på individen.

Eslöv väljer i sin handlingsplan att utgå från begreppet förövare där denna studie istället utgår från begreppet våldsutövare. Enligt Svenska akademiens ordböcker betyder begreppet förövare en person som har utfört ett brott (2021). Begreppet specificerar inte vilken typ av brott förövaren begått vilket kan skapa förvirring. Utöver detta, kan begreppet förövare vara missvisande då alla typer av våld inte är brott i juridisk mening, till exempel latent våld. Med latent våld menas hotet om att potentiellt bli utsatt för upprepat våld. För de som lever i en våldsam relation kan det latent våldet innebära att den våldsutsatta anpassar sitt beteende för att inte bli utsatt för våld (Kvinnojouren Lund u.å.). Kommunens val att använda ordet förövare kan ge en bild av att alla som utövar våld i nära relation också blir dömda och straffade av rättssamhället. Risken med att Eslöv använder begreppet förövare är att våldsutövare inte vågar söka hjälp hos kommunen, då det kan finnas en rädsla att bli anmäld för sina handlingar. Det finns en kunskapslucka bland allmänheten kring hur samarbetet och skyldigheter ser ut mellan socialtjänst och polismyndighet. Att allmänheten inte är insatt i socialtjänstens ansvar, kan i sin tur bidra till idén om att det endast är rättssamhället som kan ge stöd till de som utövar våld. Eslövs egna ansvar, som kommun, kan därmed osynliggöras. Samtidigt är begreppet våldsutövare inte oproblematiserat. Begreppet våldsutövare kan bidra till en förmildrande syn på en eventuell förövare och dennes handlingar. Huruvida det finns en neutralt begrepp för benämningen av de som utövar våld mot en närstående är svårt att svara på.

"Makt och kontroll våld utövas nästan bara av män, som ofta har kvinnofientliga attityder." [sic!] (Malmö stad 2022, s. 14)

Ovanstående citat som utmärker sig i relation med de andra kommunernas handlingsplaner. Malmö beskriver att män som använder våld i nära relationer har kvinnofientliga attityder. Enligt könsmaktsordningen är det inte oväntat att män har kvinnofientliga attityder. Detta då könsmaktsordningen bygger på att män har högre status än kvinnor. Det finns en hierarkisk dimension av könsroller. När de olika könen interagerar och de hegemoniska könsrollerna blir framträdande, blir hierarkiska antaganden om mäns högre status och kompetens centrala (Ridgeway & Correll 2004, s. 517). Mannen står oemotsagt

över kvinnan och detta kommer att vara svårt att ändra på (s. 522-523). För att könsmaktsordningen ska fortsätta gälla, krävs det att den allmänt delade kulturella övertygelsen är att män och kvinnor är tillräckligt olika och på ett sätt som rättfärdigar män större makt och privilegier (Ridgeway och Smith-Lovin 1999, s. 192). Det är därmed sannolikt att vissa män har kvinnofientliga attityder och anser sig ha rätten att utöva våld mot kvinnor. Dessa män, och samhället i övrigt, kan anse sig vara överordnade kvinnor. För att dessa djupt rotade normer och värderingar ska kunna förändras, behöver pojkar och män förstå sin roll i det större sammanhanget. Detta för att synliggöra att de är en del av en struktur som bygger på att ett kön är överordnat det andra. Risker som kan uppstå när en kommun uttrycker sig som Malmö Stad gjort i citatet ovan, är att våldsutövare inte vill söka hjälp från kommunen. Detta då kommunen pekar ut våldsutövare och deras värderingar som grunden till problemet. Vilket medför risken att en våldsutövare undviker att söka hjälp hos en kommun som uttrycker sig på ett för våldsutövaren föraktfullt sätt. Då den hegemoniska maskuliniteten kan visa sig genom män med auktoritet och ett visst mått av aggressivt beteende, kan det vara svårt att få dessa män att vilja söka hjälp. När Malmö kommun, som ska agera stöd för våldsutövaren, väljer att förmedla ett budskap som våldsutövaren inte nödvändigtvis håller med om, kan det skapa komplikationer. Med det sagt kan våldsutövaren välja att avstå från att söka hjälp, oavsett hur neutralt värdeladdat formulerade texter från kommunen är. Valet att våldet ska upphöra behöver i första hand tas av våldsutövaren.

6.1.2 Kön och våld

"[...] våld är förknippat med stereotypa och begränsande maskulinitetsnormer som killar och män tvingas förhålla sig till. Grunden är att synliggöra genusnormer och de normer som stödjer våld utifrån kritisk reflektion. Genom att utmana normer som stödjer våld kan vi tillsammans agera för att minska våld." (Klippans kommun 2021, s. 21)

Hegemoniska maskuliniteter (Connell 2008) kan bidra med ökad förståelse

kring de maskulinitetsnormer som begränsar killar och män från att vara annat än det som anses maskulint. Maskulinitet har ändrats genom historien och så även attityder och normer kring maskulinitet. Detta pekar på att maskuliniteten är föränderlig och kan utvecklas vidare, vilket understryker vikten av att lära unga killar om normer redan från tidig ålder (s. 134).

I citatet står det att "killar och män" tvingas förhålla sig till begränsade maskulinitetsnormer som är förknippade med våld. Klippan specificerar inte vilken åldersgrupp de menar när de skriver "killar". För läsaren är det lättare att förstå hur gammal en man är, det vill säga någon som är över 18 års ålder. För att på ett mer effektivt sätt kunna möta killar under 18 år och undvika att de utvecklas till våldsutövare, är det viktigt att särskilja de yngre från de äldre. Normer och värderingar hos individen bör uppmärksammas redan i en tidig ålder.

Då maskuliniteten har visat sig vara föränderlig, är det viktigt att pojkar får undervisning i ämnen som kan hjälpa dem att växa upp med mer jämlika normer och värderingar. I Klippans handlingsplan står det att kommunen ska verka för en jämställd utbildning. Utöver detta, står det i handlingsplanen att de även ska erbjuda barn "livskunskap med fokus på sociala och emotionella relationer". Kommunens vilja att verka för en jämställd utbildning kan skapa en bild av att dagens utbildning inte är jämställd. Om skolan inte är jämställd innebär det att den är ojämsställd. En ojämsställd skola riskerar att reproducera "stereotypa och begränsade maskulinitetsnormer", som Klippans kommun uttryckt i citatet ovan. Begränsande maskulinitetsnormer skulle kunna leda till att oönskade uttryck för maskulinitet, som aggression och andra former av hegemonisk maskulinitet, kan leda till våldsamt beteende.

Då aggressivitet är ett beteende som förknippas med maskulinitet kan det medföra att unga pojkar och män influeras mer av aggressivt beteende än vad de eventuellt hade gjort om normerna såg annorlunda ut. Viktigt att poängtera är att enskilda individer har ett val att agera utifrån normerna eller inte. I citatet skriver Klippans kommun att killar och män "tvingas" förhålla sig till

normerna. Detta förhållningssätt är skadligt på flera sätt. Genom att beskriva det som att killar tvingas att förhålla sig till normerna sker en ansvarsförskjutning från den våldsutövande individen till samhället. En annan konsekvens av detta förhållningssätt är att det framstår som att killar är maktlösa i sin situation och att de inte har något annat val än att bruka våld.

6.2 Framställnings av ansvarsskyldighet

I kommande avsnitt besvaras den andra frågeställning gällande hur kommunernas handlingsplaner beskriver ansvarsfördelningen mellan våldsutövare, andra individer och samhället. Avsnittet har delats in i kategorierna delat ansvar, samhällsansvar och individansvar. Analysen av valda citat visar att samtliga undersökta kommuner har olika fokus gällande ansvarsfrågan. Höganäs kommun vill ha en helhetsbild där flera olika perspektiv tas i beaktande. Klippan vill se sambandet mellan våld och genus för att på så sätt lägga ansvaret på normer och samhälle. Lunds kommun har ett tydligt individansvar och lägger på så sätt ansvaret på våldsutövaren. Citatens olika inriktning visar exempel på hur ansvarsfrågan kan skilja sig mellan olika kommuner.

6.2.1 Delat ansvar

"Det finns flera teorier om våldets orsaker och mekanismer, som söker förklaringar hos individerna, i relationen, i situationen och i samhällsstrukturen." (Höganäs kommun 2019, s. 5)

Kommunen ger en relativt nyanserad bild av ansvarsfördelningen och det uttrycks en förståelse kring att våldet har många förklaringar. Flera individer och aktörer ses som ansvariga för att våldet ska kunna upphöra.

Hegemonisk maskulinitet innebär att inge en bild av auktoritet och styrka och detta kan bidra till att andra former av maskulina uttryck glöms bort eller förbises (Connell 2008, s.132-133). Maskulinitetsnormer kan ha en central roll i hur våldsutövaren upplevs och vilket ansvar som läggs på våldsutövaren, då våldsutövaren är en central individ när det kommer till förståelsen av våldet.

Det kan vara av vikt att förstå hegemonisk maskulinitet för att förstå våldsutövaren och dennes uttryck för maskulinitet, både som individ och som en del av samhället. Det är varje enskild mans ansvar att ha kontroll över sitt beteende och sina värderingar. Det är samtidigt av vikt att se att både individen och samhället påverkas av normer förknippade med hegemonisk maskulinitet. Genom att förstå hegemonisk maskulinitet kan normer kring begreppet problematiseras. På så sätt kan andra uttryck för maskulinitet ges utrymme.

Skillnaden mellan kön och andra system av ojämlikhet och orättvisa, som till exempel etnicitet och klass, är att de olika könen ständigt interagerar med varandra. På grund av detta, är interaktionen mellan könen en kraftfull arena i könsmaktsordningen. Denna typ av omfattande kontakt mellan män och kvinnor, väcker viktiga frågor om interaktionen mellan könen. Interaktionen kan skapa upplevelser som bekräftar eller undergräver föreställningarna om könsskillnader och ojämlikhet som ligger till grund för könsmaktsordningen (Ridgeway & Smith-Lovin 1999, s. 191-192). I citatet från Höganäs kommuns uttrycks hur våldets mekanismer och förklaringar kan ses i situationen. Detta går att koppla till hur det enligt könsmaktsordningen är i interaktionen som könen kommer till uttryck. Interaktionen är en del av situationen, till exempel i en konflikt mellan ett par är interaktionen samspelet mellan parterna och situationen är tillfället där konflikten äger rum. I en situation finns flera aktörer. Genom att uttrycka att våldets förklaring kan finnas i situationen läggs ansvaret för våldet på alla inblandade i nämnd situation. Risken är då att även skuld läggs på den våldsutsatta. I förlängningen kan detta tankesätt leda till att den våldsutsatta väljer att aktivt undvika att hamna i situationer som upplevs hotfulla. Den våldsutsatta anpassar då sitt beteende för att undvika att väcka aggression hos våldsutövaren. Att den våldsutsatta gör detta, är redan en risk om den kontinuerligt blir utsatt för latent våld. Därför bör inte en kommun bidra till detta tankesätt, som Höganäs kommun i detta citatet gör. Värt att notera är även citatets uttryck för att våldets orsak kan finnas i relationen. Även detta lägger ansvar för våldet på den våldsutsatta, vilket kan bidra till en ytterligare förskjutning av ansvaret från den våldsutövande till den våldsutsatta. Risker finns då att våldet legitimeras och att den våldsutsatta skuldbeläggs.

Enligt Höganäs kommun kan våldets orsaker och mekanismer förklaras utifrån bland annat samhällsstrukturen. Med samhällsstruktur menas de förväntningar och regler som styr människors beteende. Könsmaktsordningen beskriver hur män och kvinnor definieras på två väsentligt olika sätt och att denna skillnad rättfärdigar ojämlikheten mellan könen (Ridgeway & Correll 2004, s. 511-512). Detta kan vidare förklara hur samhällsstrukturen rättfärdigar mäns våld mot kvinnor, då mäns överordnad mot kvinnor är en del av samhället. Det råder en samhällelig acceptans av de normer och värderingar som reproducerar mäns överordnad mot kvinnor, vilket behöver ändras på alla samhällsplan för att förändring ska kunna ske.

6.2.2 Samhällsansvar

"Vi belyser även samband mellan våld och genus[...]" (Klippans kommun 2021, s. 14)

Genusforskningen har kunnat peka på att könsidentiteten inte enbart skapas genom upplevelser i barndomen. Istället är kön ett resultat av strikta sociala normer och praxis i syfte att forma och dela upp människor mellan könen man och kvinna (Ridgeway & Correll 2004, s. 510). Kön är ett sätt att kategorisera människor och denna könsmaktsordning bidrar till att människor blir sedda och behandlade på olika sätt beroende av sitt kön (Ridgeway & Smith-Lovin 1999, s. 191). Detta kan vara en av förklaringarna till att Klippans kommun vill förstå sambandet mellan våld och genus. Om de båda grupperna, män och kvinnor, blir kategoriserade och behandlade olika är det inte svårt att se att det uppstår skillnader mellan grupperna både gällande hur de ses av andra och hur de uppfattar sig själva. Hegemonisk maskulinitet (Connell 2008) beskriver de maskulina drag som anses mest attraktiva och påvisar auktoritet och styrka. Mäns relation till kvinnor och mäns attityder har förändrats över tid och kan därmed exemplifiera den maskulina utvecklingen. Bara en generation tillbaka hade det inte gått att finna dessa förändringar och det är viktigt att redan i skolåldern arbeta med undervisningen av pojkar gällande maskulinitet och normer (Connell 2008, s. 134). Med det sagt, beskriver inte begreppet

hegemonisk maskulinitet hur individuella män agerar, utan hur maskulina normer påverkar gruppen män i stort. Genom att fokusera på ansvaret hos grupper, snarare än individer, sker en ansvarsförskjutning. Risken med att lägga ansvaret för våldet på samhällsnivå är att ingen tar ansvar för det. Detta då ansvaret är lagt på alla och ingen känner sig träffad.

Citatet tyder på en vilja att se kopplingen mellan mäns våldsutövande och rådande maskulinitetsnormer. Samhället är influerat av normer som är svåra att gå emot om man inte aktivt väljer att göra så. Samtidigt ser informationsflödet annorlunda ut idag än det tidigare gjort och information är mer lättillgängligt än någonsin. Detta medför att det idag är lättare att göra medvetna val. Individen har därmed bättre möjligheter att bestämma huruvida den vill agera utifrån rådande normer eller inte än vad den haft tidigare.

6.2.3 Individansvar

"Lunds kommun ska bedriva ett offensivt arbete genom att rikta fokus mot den som utövar våld." (Lunds kommun 2017, s. 4)

Att Lunds kommun har ett tydligt fokus på våldsutövaren ligger i linje med rättssamhällets fokusskifte från den våldsutsatta till våldsutövaren. Barner och Carney (2011) skriver om hur ett fokusskifte har skett, från den våldsutsatta till våldsutövaren, vid tillhandahållandet av interventioner för våld i nära relationer. Även samhällets synsätt har förändrats, från att ha haft ett offerperspektiv till att vara ett samhällsansvar (s. 242). Viktigt att tänka på vid en fokusriktning mot våldsutövaren som Lunds kommun beskriver, är att våldsutövare inte är en homogen grupp. Forskningsrådet (2022) släppte en rapport där de visade bland annat vilka behandlingsinsatser riktade mot våldsutövare i våld i nära relation som ger bäst effekt. Resultatet av rapporten var att våldsutövare är en heterogen grupp och att behandlingsinsatserna därmed bör vara anpassade efter den enskilda individen för att ge god effekt (s. 8-9). Då citatet uttrycker att fokus ska riktas mot "den" som utövar våld, är det rimligt att anta att Lunds kommun ser att behandlingen bör vara individanpassad. Att Lunds kommun vill rikta fokus specifikt på våldsutövaren

pekar på att kommunen lägger ansvar på våldsutövaren som individ och att denne behöver ta emot insatser för att våldet ska kunna upphöra. Lunds individuella riktning, med fokus på våldsutövaren, går i linje med Socialtjänstlagen 5 kap § 11a (SFS 2001:453). Genom att lägga fokus på våldsutövaren sker en ansvarsförskjutning som blir en motreaktion mot tidigare idéer om att allt fokus bör ligga på den våldsutsatta. Att den våldsutsatta får hjälp och stöd från både kommunala insatser och frivilliga organisationer är viktigt för behandling och återhämtning. Att istället rikta fokus på våldsutövaren tar inte nödvändigtvis insatser och fokus bort från de våldsutsatta, utan bidrar istället till en ansvarsförskjutning som är viktig i arbetet att få våldet att upphöra.

6.3 Framställning av insatser

I avsnittet som följer besvaras frågeställningen gällande våldsutövarens möjligheter till insatser från Socialnämnden i respektive kommun. Här presenteras de citat som hittats under granskningen, ihop med tillhörande analys. Avsnittet har delats in i beteendeförändrande insatser och kompetens. Analysen pekar på att de undersökta kommunerna anser att våldsutövaren behöver synliggöras samt erbjudas insatser i syfte att få våldet att upphöra. Malmö Stad uttrycker även en önskan om att kompetensutveckla personal för att på ett bättre sätt kunna bemöta våldsutövare.

6.3.1 Kompetens

"Om våldet ska kunna upphöra krävs ett ökat synliggörande och uppmärksamhet kring de som använder våld. Kunskapen om hur man bemöter personer som använder olika former av våld behöver stärkas och insatserna till de enskilda våldsutövarna utvecklas." (Malmö stad 2022, s. 18)

Citatet ovan syftar till att skina ljus på det faktum att det behövs mer fokus på våldsutövare samt de som arbetar med våldsutövare. De personer som utövar våld i nära relation är inte en homogen grupp, utan enskilda individer som behöver individuellt utformade hjälpinsatser. Detta visar Forskningsrådets

rapport (2022) som säger att det för våldsutövare visat sig mindre gynnsamt att genomgå behandlingsprogram skapade för att fungera för alla typer av människor. Istället är det mer gynnsamt för våldsutövare att genomgå individuellt anpassad behandling. Behandlingsmetoder som tittar på risker och behov har visat sig effektiva i målet att förhindra våldsutövaren att återfalla (s. 8-9).

Individuellt anpassade behandlingsmetoder kan bidra till att fler våldsutövare vill söka hjälp utan risken att få en insats som inte är anpassad efter dennes egna behov och möjligheter. Det kan även bidra till att behandlingen som ges är mer välarbetad och risken för återfall minimerad. Med ett genomarbetat och individuellt anpassat behandlingsprogram kommer varje deltagare att få bättre möjlighet att bemöta sin personliga problematik på ett effektivt sätt.

Utöver individuellt anpassade insatser, är det av särskild vikt att de som bedriver insatserna har rätt kompetens för att arbeta med målgruppen. Detta för att de som utövar våld ska få ett bra bemötande, vilket är grunden till en välfungerande allians mellan behandlaren och den våldsutövande. I undersökning av Amerikanska staters handlingsplaner gällande våld i nära relation, med fokus på våldsutövaren, pekade Richards et al. (2021) på att det hos flera stater saknades förmågan att se till individen och dennes behov. För att skapa en välfungerande allians och förmåga att se individen krävs det att behandlaren respekterar våldsutövaren utifrån dennes människovärde. Behandlaren bör kunna se förbi våldet och behandla våldsutövaren som en människa, trots vetskapen om vad denne har gjort. Som ett resultat av en välfungerande allians, kan den våldsutövande i samarbete med behandlaren se över sina värderingar och därefter ändra sitt beteende.

För att kvalitetssäkra nivån på det arbete som görs med våldsutövare behöver kommunen anställa personal med lämplig utbildning, samt erbjuda utbildning och fortbildning. Detta kan bidra till att skapa en miljö där våldsutövaren kan utvecklas och sluta utöva våld.

6.3.2 Beteendeförändrande insatser

"Vuxna personer som utövar våld ska vid behov erbjudas stöd för att finna alternativ till våld, ilska och aggressivitet." (Svedala kommun 2020, s. 5)

Barner och Carney (2011) menar att bilden av våldsutsatta och våldsutövare har ändrats. Under den senaste tiden har det skett en förändring i synen på våld i nära relationer, från att ha varit ett individuellt problem till att ha blivit ett samhällsproblem (s. 242). Svedala kommun visar en förståelse för behovet av att erbjuda insatser till de personer som uppvisar negativa beteendemönster i form av till exempel våld mot närstående. Kommunen uttrycker, i inledningen av handlingsplanen, att "våldet drabbar främst kvinnor och barn och våldsutövaren är oftast en man".

Samtliga av känslouttrycken våld, ilska och aggression kan användas i syfte att visa auktoritet och styrka, vilket är uttryck för hegemonisk maskulinitet (Connell 2008). Med det sagt, innebär inte detta att aggressivitet och auktoritet går hand i hand, men att det ena inte sällan kommer utan det andra. Det är därför viktigt att Svedala kommun bidrar med insatser till dessa män för att främjar en beteendeförändring. Genom att finna alternativ till våld, kan våldsutövare i ett tidigt skede få hjälp att komma ur och undvika destruktiva maskulinitetsuttryck.

Citatet, i kombination med teorin om hegemonisk maskulinitet, lägger grund för frågor kring skillnaderna mellan skadlig och oskadlig maskulinitet. Att använda våld som ett uttryck för auktoritet kan anses vara en form av skadlig maskulinitet. Frågan om vad som är oskadlig maskulinitet, och var gränsen går, kvarstår dock. Svedala kommun har dock inte specificerat vilka alternativ till våld som ska användas. Vidare beskriver inte heller kommunen vilken form av stöd som ska erbjudas de våldsutövande männen. Tidigare forskning pekar på att män som utövar våld rehabiliteras på ett mer effektivt sätt genom individuellt anpassad behandling (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd 2022).

"Nämnden bör vidare [...] kunna erbjuda våldsutövare insatser som syftar till att de förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld. Insatserna bör genomföras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld." (Åstorps kommun 2021, s.12)

Forskningsrådets rapport visar att förebyggande program vars syfte är att förändra normer och attityder haft en viss brottsförebyggande effekt. En behandlingsmodell som gett god effekt är Risk-Behov-Mottaglighetsmodellen då insatser enligt denna modell är skräddarsydda efter våldsutövarens förutsättningar och behov (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd 2022, s. 8-9).

Beteenden kan ses som ett uttryck av en persons normer och attityder. Därmed kan förebyggande arbete vars syfte är att förändra normer och attityder, i förlängningen resultera i att oönskade beteenden som våldsutövande inte uppstår. Utöver förebyggande arbete har Forskningsrådet även utvärderat olika insatstyper till våldsutövande män. Det de kom fram till då var att behandlingstyper som inte är individanpassade, till exempel Duluthbaserade program, gav sämre effekt än insatser enligt Risk-Behov-Mottaglighetsmodellen. I erbjudandet av insatser till våldsutövare som Åstorps kommun beskriver, är detta viktigt att ha i åtanke. Våldsutövare är en heterogen grupp med olika förutsättningar och behov. Likt övriga handlingsplaner, specificerar inte Åstorp vilken typ av insatser de erbjuder, vilket skulle kunna bero på flera olika anledningar. Att handlingsplanerna inte beskriver vilka specifika insatser de erbjuder skulle kunna bero på att de vill ha en bred handlingsplan som inte är för lång. Risken med en lång handlingsplan, likt Klippans som är 68 sidor lång, är att längden på handlingsplanen hindrar den från att bli läst. En annan poäng med att inte specificera vilka insatser som erbjuds, är möjligheten att avgöra vilka insatser som ska erbjudas efter ett första möte med våldsutövaren. Genom att göra detta, ökar kommunens chanser att erbjuda insatser som lämpar sig för den enskilda våldsutövaren.

Genom citatet poängteras även behovet av att våldsutsatta samt barn som bevittnat våld särskilt ska beaktas i frågan om insatser till våldsutövaren. Det är

rimligt att dessa säkerhetsåtgärder ska prioriteras för att alla inblandade ska vara säkra när arbetet med den våldsutövande bedrivs. Med det sagt, är det viktigt att erbjuda våldsutövaren insatser inte enbart för att skydda de våldsutsatta, utan även i syfte att rehabilitera våldsutövaren. Att enbart skydda den våldsutsatta kommer inte nödvändigtvis resultera i att våldsutövare upphör med sitt skadliga beteende. Risken finns istället att våldsutövaren fortsätter att utöva våld.

"Socialtjänsten har ansvar för att ta ett helhetsgrepp när det gäller frågan om våld i nära relationer[...] En viktig del i arbetet med att förebygga och motverka våld är att erbjuda riktade insatser till våldsutövare. Insatserna bör syfta till att våldet upphör, att situationen förbättras för den som utsatts för våldet och eventuella barn samt för att förhindra att våldsutövaren använder våld i en ny relation."

(Höganäs 2019, s. 8)

Att Höganäs vill ta ett "helhetsgrepp" gällande våld i nära relationer stämmer överens med det skifte som ägt rum i samhället. Barner och Carney (2011) skriver om hur den förändrade samhällssynen, gällande våld i nära relation, har inneburit ett skifte från att ha varit ett individproblem till att vara ett samhällsansvar (s. 242). Även rapporten World Health Organization (2012) släppte stödjer detta, då den visade att det krävs en omfattande långsiktig samverkan på samtliga samhällsnivåer för att få bukt med våld i nära relationer. Problemet med denna typ av förebyggande arbete är att den är svårare att bedöma resultatet av, än vad insatser på individnivå är (s. 7-8).

Citatet exemplifierar att det ansvar som en gång lagts på individen, nu läggs på samhället att ta ansvar för. Att varje individ ska ta ansvar för sin egen situation är inte längre ett alternativ då samhällssynen har förändrats. Det går inte heller i linje med den internationellt kända svenska socialpolitiken. Denna politik utgår från alla människors lika värde och grundläggande rätt till välfärd. Genom att inte erbjuda våldsutövare insatserna den behöver, stängs våldsutövaren ute från den politik som vårt samhälle bygger på.

Kriminalvården tar hand om de som döms till brott men då alla typer av våld i nära relation inte är brott i juridisk mening, innebär det att det finns en grupp våldsutövare som inte får någon straffpåföljd. Detta gäller delvis våldet som de utsätter närstående för, men även hjälpen som de skulle kunna få från samhället. Att kunna erbjuda dessa våldsutövare den hjälp de har rätt till, som människor, kan medföra att de som utsätts för våldet och barn som bevittnar våld, får en chans att återhämta sig. Sättet som citatet är skrivet på "Förhindra att våldsutövaren använder våld i en ny relation" indikerar att den som blir utsatt för våld i regel lämnar relationen. Verkligheten ser dock inte alltid ut på detta sätt. Utöver detta krävs det för att en beteendeförändrande insats ska ge effekt, att våldsutövaren genomgår en beteendeförändring för sig själv. Citatet beskriver att insatserna riktade till våldsutövare ska syfta till att våldet upphör. Citatet riktar också våldets upphörande specifikt till de våldsutsatta och eventuella barn som bevittnat våld, samt eventuella senare relationer. Detta är fullt rimligt och viktigt att ha med i sammanhanget. Med det sagt, finns dock risken att sättet som citatet är formulerat på bidrar till porträttering av att våldsutövaren inte kan förändra sitt beteende. Kommunen säger indirekt att insatser som riktas till våldsutövare egentligen är en förlängning av insatser till de våldsutsatta. Insatser som riktas till våldsutövare behöver vara fokuserade på våldsutövaren för att optimera chanserna att skapa allians, motivation och förändring. Liket de som går i behandling för missbruk, är det viktigt att den våldsutövare som mottager en insats och genomgår en behandling gör detta för sig själv. Risken finns, i de lägen då våldsutövarens insatser blir aktuella enbart till följd av närståendes behov av skydd och stöd, att våldsutövaren kan sakna sin egna motivation till förändring. Genom att istället fokusera på våldsutövarens behov av insatser kan chansen att våldsutövaren förändrar sitt beteende öka. I en förlängning skulle detta kunna leda till att våldsutövaren undviker att utöva våld i framtiden, till exempel om han inleder en ny relation.

Avslutande diskussion

Arbete inleddes med en tro om att samtliga kommuner skulle ha en handlingsplan som visade hur de arbetade med våldsutövare inom våld i nära relationer. Det visade sig att majoriteten av de kommuner, vars hemsida

undersöktes, inte hade en handlingsplan tillgänglig. Med införandet av Socialtjänstlagen 5 kap § 11a (SFS 2001:453) fanns en tro om att kommunerna skulle ha prioriterat en revidering av sina handlingsplaner, vilket inte gick se att de gjort. Det är värt att notera att två av handlingsplanerna, Åstorp och Malmö, var skrivna efter att lagen tillkom. Trots detta, sticker dessa två handlingsplaner inte ut från övriga handlingsplaner gällande mängden fokus på våldsutövaren. Det är anmärkningsvärt att den nya lagen inte är synlig i de båda kommunernas handlingsplaner. Anledningen till detta är svår att veta, men det går att spekulera kring det sociala arbetets intresse av att faktiskt arbeta med våldsutövare och inte bara de våldsutsatta.

Valda teorier, maskulinitetsteorin och könsmaktsordningen, fungerade väl för analysen. Flera kopplingar gick att finna mellan empirin och teorierna vilket gynnade analysen. I flertalet handlingsplaner drogs en koppling mellan könsnormer och våldsutövande. Någon handlingsplan lyfte även mäns överordning i samhället. Eftersom handlingsplanerna lyfte dessa perspektiv, var både maskulinitetsteorin och könsmaktsordningen applicerbara i analysen. Däremot kunde de valda teorierna inte bidra till lika mycket förståelse kring den sista frågeställning, insatsfrågan, varför forskningsläget istället användes. Detta då det finns mycket forskning på vilka insatsmetoder som ger bäst resultat i arbetet med våldsutövare.

Den valda metoden, dokumentanalys, fungerade väl för undersökningen. Då det gick att granska vad som stod i handlingsplanerna utifrån frågeställningarna. En risk med att göra en textnära analys av ett fåtal citat som har gjorts i denna studie, är att helheten av handlingsplanerna missas. För samtliga citat är det viktigt att tänka på att citaten är tagna ur en kontext. Till exempel i ansvarsfrågan har ett citat tagits från Lunds kommun där de skriver att de riktar fokus på våldsutövaren. Genom att läsa hela Lunds handlingsplan för våld i nära relationer ser man att citatet som valts står under insatser riktade till våldsutövare. Det är därför inte konstigt att de i det citatet riktar fokus mot våldsutövaren. Samtliga kommuner hade någon form av information i sin handlingsplan direkt riktade till våldsutövare men det skilde sig åt i mängden information mellan kommunerna.

Kommunernas uppfattning om att det bör läggas fokus på insatser till de som är utsatta för våld är rimlig. Kommunerna saknar även ett fokus våldsutövaren. Detta är av vikt, då det endast är våldsutövaren som kan stoppa våldet. Genom att arbeta förebyggande med våldsutövaren behöver färre riskera att falla offer för våldet. Eftersom våld i nära relation är ett erkänt samhällsproblem är det av särskild vikt för socialt arbete att få stopp på våldet.

Något anmärkningsvärt var att endast 9 av 33 kommuner hade en handlingsplan gällande våld i nära relation. Detta då alla kommuner på sina hemsidor uttrycker att de ska föra ett arbete mot våld i nära relation. Att inte alla kommuner har en handlingsplan kan uppfattas som att kommunerna missar en chans att visa att deras arbete med våld i nära relationer går i linje med regeringens nationella mål att stoppa våld i nära relationer. Utöver det faktum att majoriteten av kommunerna inte hade en handlingsplan gällande våld i nära relation, fanns det även brister hos vissa av de kommuner som faktiskt hade en handlingsplan. Informationen var fåordig i flertalet handlingsplaner och det saknades en gemensam linje mellan kommunerna. Utöver detta, hade ingen av handlingsplanerna som skrivits innan lagändringen reviderats efter lagändringen. Innan studien påbörjats, bidrog lagändringen bidrog lagändringen till en idé om att en revidering av samtliga handlingsplaner skulle ha prioriteras. Detta då lagändringen skulle bidra till ett ökat fokus på våldsutövare och förebyggande insatser.

Under arbetets gång fördes diskussioner kring maskulinitet och makt. Enligt både hegemonisk maskulinitetsteori och könsmaktsordningen är maskulinitet föränderligt. Trots detta, kvarstår könsmaktsordningen. Enligt maskulinitetsteorin är auktoritet och styrka maskulina uttryck och aggression är ett uttryck för hegemonisk maskulinitet. Eftersom maskulinitet är föränderligt, skulle ett förebyggande arbete kunna vara att arbeta mot att aggression är ett uttryck för hegemonisk maskulinitet. Genom att göra detta, skulle färre män använda våld för att hävda sin maskulinitet.

Under studiens gång har diskussioner förts kring vad en handlingsplan är och vad dess syfte är. En handlingsplan beskriver inte nödvändigtvis vad som faktiskt görs inom en kommun. Namnet "handlingsplan" indikerar att kommunen ska handla i enighet med det som står i planen. Det är dock ingen självklarhet att kommunen faktiskt arbetar med frågan på det sättet de beskriver i sin handlingsplan. Studien har granskat vad som står i handlingsplanerna gällande våld i nära relation utan att bekräfta eller dementera kommunernas faktiska utförande av det som står i handlingsplanerna. Därmed lämnar studien en kunskapslucka gällande hur detta arbetet konkret bedrivs i kommunerna.

Något anmärkningsvärt är att handlingsplanerna varierar mycket i längd. Detta skulle kunna bero på flera olika faktorer. Den största faktorn till längdvariationen i handlingsplanerna beror på att vissa kommuner har valt att ha våld i nära relation som en del i en bredare handlingsplan. Ett exempel på detta är handlingsplanen *Klippan fritt från våld* som behandlar alla typer av våld i samma handlingsplan. Det finns en risk att våld i nära relation, likt de andra typerna av våld som beskrivs i planen, försvinner i en generell plan mot våld. Risken med den här typen av omfattande handlingsplan är också att den inte blir läst, då den är för lång och ospecifik. En annan faktor till längdvariationerna är att kommunerna gör olika bedömningar av vad som räknas till våld i nära relation. Ett exempel på detta är Åstorps kommun som inkluderar bland annat hedersrelaterat våld, prostitution och människohandel i begreppet våld i nära relation. Om Åstorps kommun hade velat ha med hedersrelaterat våld, prostitution och människohandel i sin handlingsplan, hade de förslagsvis kunnat ha en bredare handlingsplan likt Klippan.

Studien anses vara av relevans för socialt arbete. Detta då arbetet med våldsutövaren, genom en granskning av handlingsplanerna, upplevs brista. Granskningen av handlingsplanerna visade att det fortsatt ligger ett fokus på den våldsutsatta, trots lagändringen. Studien kan konkludera att handlingsplaner inte används i den utsträckning som förväntades. Detta trots regeringens jämställdhetspolitiska delmål om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det gick inte heller att i handlingsplanerna utläsa något resultat av

lagändringen i Socialtjänstlagen från år 2021. Tidigare forskning om våld i nära relation visar vikten av att arbeta förebyggande, detta gick inte heller att se i någon vidare utsträckning i handlingsplanerna. Handlingsplanerna som studerades, hade inslag av förståelse kring sambandet mellan våld och maskulinitetsnormer. Handlingsplanerna hade dock behövt utvecklas för att visa en övergripande förståelse för våld och våldsutövare. I slutändan är våldsutövaren den enda som kan stoppa våldet.

Referenser

Ahrne, Göran, Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder och samhällsvetenskap. I: Göran Ahrne & Linn Moser Hällén (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Barner, John R., Michelle Mohr Carney (2011) Interventions for Intimate Partner Violence: A Historical Review. *Journal of Family Violence*, Vol. 26, Issue 3 (April 2011), pp. 235-244.

Berggren, Kalle (2020) *Maskulinitetsteorier i förändring: nya begrepp, nya tolkningar*. Socialmedicinsk tidskrift 2/2020.

Brottsförebyggande rådet (u.å.) *Våld i nära relationer*.
<https://bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/vald-i-nara-relationer.html> [2022-11-10]

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Connell, Raewyn (1996) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.

Connell, R. (2008) Masculinity construction and sports in boys' education: a framework for thinking about the issue Sport, *Education and Society*, Volume 13, 2008 – Issue 2.

Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. (2005) Hegemonic masculinity: rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859.

Edling, Christofer, Peter Hedström (2003) *Kvantitativa metoder - Grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare*. Malmö: Studentlitteratur.

Eslövs Kommun (2019) *Handlingsplan för Eslövs kommuns arbete mot våld i nära relationer*.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2022) *Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck*
<https://forte.se/publikation/forebyggande-arbete-och-riskhantering-av-vald-i-nara-relationer-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/> [2022-11-17]

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2022) *Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. En systematisk kartläggning*.

Hässleholms kommun (2020) *Jämställdhetsplan för Hässleholms kommun*.

Höganäs Kommun (2019) *Plan mot våld i nära relationer*.

- Isdal, Per (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.
- Klippans kommun (2021) *Klippan fritt från våld*.
- Kvinnojouren Lund (u.å) Latent våld. <https://kvinnojourenlund.se/latent-vald/> [2022-12-14]
- Lunds kommun (2017) *Strategi mot våld i nära relationer*.
- Malmö stad (2022) *Fri från våld - en gemensam angelägenhet*.
- Moser Hällen, Linn, Eveliina Sinisalo (2018) Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i en samhällskontext. I: Eveliina Sinisalo & Linn Moser Hällen (red.) *Våld i nära relationer: socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (u.å) <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/kommunernas-kvinnofrid-sarbete/socialtjanstens-lagstadgade-ansvar/> [2022-12-15]
- Regeringens skrivelse 2016/17:10. *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Utdrag (kapitel 5, sid 109-155) ur *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*.
- Rennstam, Jens, David Wästerford (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Linn Moser Hällen (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Richards, Tara N., Angela R. Gover, Caralin Branscum, Alyssa Nystrom, and Taylor Claxton (2021) Assessing States' Intimate Partner Violence Offender
- Rothstein, Bo (1999) Den moderna könsmaktsordningens grundbult. *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol 102 Nr 1.
- Treatment Standards using a Principles of Effective Intervention Framework. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 37(21-22) NP20288–NP20310.
- Ridgeway, Cecilia L, Lynn Smith-Lovin (1999) The Gender System and Interaction. *Annual Review of Sociology*. 25:191-216.
- Ridgeway, Cecilia L, Shelley J. Correll (2004) Unpacking the Gender System: A Theoretical Perspective on Gender Beliefs and Social Relations. *Gender and Society*. 18(4):510-531

Socialstyrelsen (2022) *Våld i nära relationer*.
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> [2022-11-08]

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Socialdepartementet. Svedala kommun (2020)
Handlingsplan - Våld i nära relationer.

Svenska akademiens ordböcker (2021) *Handlingsplan*.
<https://svenska.se/tre/?sok=handlingsplan&pz=1> [2022-12-28]

Svenska akademiens ordböcker (u.å) *Hegemoni*.
<https://svenska.se/tre/?sok=hegemoni&pz=1> [2022-11-17]

Svenska akademiens ordböcker (2021) *Våldsutövare*.
<https://svenska.se/tre/?sok=f%C3%B6r%C3%B6vare&pz=2> [2022-12-07]

Vieira-Pinto, Paulo, José Ignacio Muñoz-Barús, Tiago Taveira-Gomes, Maria João Vidal-Alves och Teresa Magalhães (2021) Intimate partner violence against women. Does violence decrease after the entry of the alleged offender into the criminal justice system? *Forensic Science Research 2022, VOL. 7, NO. 1, 53-60*.

World Health Organization (2012) *Intimate partner violence*.

Åstorps kommun (2021) *Handlingsplan och riktlinje för Socialförvaltningens arbete med våld i nära relationer*.

Ängelholms kommun (2018) *Handlingsplan för trygghet och säkerhet 2018-2021*.